

УДК: 378.147+33(07)

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Шостаківська Надія Михайлівна
м.Тернопіль

Теоретичне обґрунтування методики формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій передбачало організацію та проведення експериментальної перевірки. У статті розкриваються етапи і стадії експериментального дослідження формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій. Подано зразки інтерактивних вправ, які використовувалися під час вивчення фахових дисциплін “Аудит” і “Контроль і ревізія”. Проаналізовано результати формувального етапу експерименту.

Ключові слова: експеримент, майбутні економісти, професійна компетентність, інтерактивні технології

Теоретичне обґрунтування методики формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій потребує експериментальної перевірки. З метою вирішення цієї проблеми проводився формувальний етап дослідження, який характеризується певними етапами, стадіями і методикою реалізації в процесі вивчення студентами фахових дисциплін.

Аналіз останніх досліджень з вирішення загальної проблеми використання засобів інтерактивних технологій у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів [1; 2] свідчить про наявність невирішених питань. Зокрема, не конкретизовано поетапність формувального етапу експериментального дослідження.

Мета статті полягає в тому, щоб визначити послідовність реалізації та структуру формувального етапу експериментального дослідження формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій.

Експериментальне дослідження з перевірки ефективності формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій шляхом комплексної реалізації визначених педагогічних умов проводилось у період 2011-2012 та 2012-2013 навчальні роки на базі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

У ході підготовки і проведення формувального етапу експерименту виокремлено кілька стадій, які послідовно впроваджувалися в навчальний процес навчання студентів економічного профілю.

На стадії підготовки до проведення експериментального дослідження реалізовувалися такі кроки:

1) Здійснювався аналіз потреби і можливостей вдосконалення методики вивчення фахових дисциплін майбутніми економістами. Так, в процесі розробки лекційного курсу “Фінансово – господарський контроль і ревізія виробничо-господарської фінансової та комерційної діяльності” у 2007 році [5], який в по-

дальшому став основою для дисципліни “Контроль і ревізія” (що була визначена для проведення формувального етапу експериментального дослідження).

2) Для реалізації наукового підходу й вибору оптимальних засобів інтерактивних технологій, доцільних і ефективних у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів, проаналізовано наукові літературні джерела з питань технологічності інтерактивного навчання, можливостей й результативності використання інтеракцій у процесі професійної підготовки майбутніх економістів, необхідності визначення спеціальних педагогічних умов для організації цілеспрямованої професійної підготовки студентів засобами інтерактивних технологій (2008-2010 рр.).

3) Апробовано можливість використання інтерактивної взаємодії у навчальному процесі вищої школи для оптимізації формування професійної компетентності майбутніх економістів, що знайшло відображення у методичних вказівках по вивченню дисциплін “Ціноутворення” [5] та “Інвестування” [4].

4) На основі аналізу результатів констатувального етапу дослідження розроблено теоретичну концепцію формувального етапу експериментального дослідження, сформовано програму проведення педагогічного експерименту, визначено фахові дисципліни, під час вивчення яких у подальшому проводилося експериментальне дослідження. Такими дисциплінами були “Аудит” та “Контроль і ревізія”.

На стадії організації експерименту (2011 р.) проведено такі заходи:

1) Визначено й обґрунтовано сукупність педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій.

2) Конкретизовано компоненти професійної компетентності та показники рівнів сформованості цього феномену в майбутніх економістів.

3) Розроблено методичне забезпечення для дисциплін “Аудит” і “Контроль і ревізія” з використанням засобів інтерактивних технологій і комплексної реалізації визначених педагогічних умов з метою цілісного формування компонентного складу професійної компетентності майбутніх економістів.

4) Розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій.

5) Здійснено попередню апробацію експериментальної методики з використанням розроблених методичних матеріалів під час вивчення фахових дисциплін студентами III курсу (I семестр 2011-2012 н.р.).

На стадії проведення формувального етапу експериментального дослідження (II семестр 2011-2012 н.р. – I семестр 2012-2013 н.р.) здійснювалися такі заходи:

1) Сформовано контрольні й експериментальні групи студентів, які брали участь у формуальному етапі експериментального дослідження. Студенти контрольних груп (КГ) навчалися за традиційною методикою, а фахова підготовка майбутніх економістів у експериментальних групах (ЕГ) здійснювалася в напрямі цілеспрямованого формування професійної компетентності студентів засобами інтерактивних технологій.

Формування експериментальних і контрольних груп відбувалося в два етапи. На першому етапі (II семестр 2011-2012 н.р.) студенти III курсу вивчали дисципліну "Аудит". В експериментальній групі (БМ-31) навчалися 28 студентів, а в контрольній (БМ 31) – 26 майбутніх економістів. На другому етапі (I семестр 2012-2013 н.р.) ці ж самі студенти вже на четвертому курсі вивчали дисципліну "Контроль і ревізія". Окрім цього експериментом охоплювалися студенти ще двох груп, розподілених на КГ – це група БФ-41 (24 студенти) та ЕГ – група БФ-42 (27 студентів), які не вивчали "Аудит", а починали вивчати курс "Контролю і ревізії". Таким чином, на формуальному етапі експериментального дослідження на першому етапі брали участь 54 студенти (26 – в КГ і 28 – в ЕГ), а на другому етапі – 105 студентів (50 – в КГ і 55 – в ЕГ).

2) Проведено формуальний експеримент із перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій під час вивчення дисциплін "Аудит" і "Контроль і ревізія". Специфіка реалізації педагогічних умов у експериментальних групах полягала в тому, що студенти першої ЕГ (БМ-31) навчалися з використанням засобів інтерактивних технологій два семестри, а студенти другої ЕГ (БФ-42) – тільки один.

Наприклад, під час вивчення фахових дисциплін "Аудит" і "Контроль і ревізія" студенти експериментальних груп засвоювали теоретичний зміст курсу на лекційних заняттях, на яких систематично використовувалися діалогічно-полілогічні ситуації як засоби інтерактивних технологій.

Так, під час першого лекційного заняття з теми "Суть і предмет аудиту" викладач мотивував майбутніх економістів до поглибленого вивчення цієї дисципліни запитаннями, які викликали зацікавленість студентів. Спочатку це були запитання і відповіді самого викладача. Формуючи питання, викладач концентрував увагу студентів на певній проблемі, наприклад: "Яка дата є офіційною датою виникнення незалежного аудиту?". Зазвичай, студенти, які тільки розпочали вивчення цієї дисципліни, ще не володіли достатньою інформацією для діалогічної взаємодії. Тому викладач сам подає відповідь на своє запитання: "Більшість науковців світу визнають цією датою 23 жовтня 1854 р.". І далі "на піку уваги студентів" наступні 5-7 хв. лекційного часу викладач обґрунтовував історичні аспекти виникнення цієї професійної діяльності.

Нове запитання знову активізувало увагу студентів: "Коли і де було запроваджено посаду аудитора?". Більшість студентів пов'язували цю дату зі змістом попереднього запитання – з часом виникнення незалежного аудиту (1854 р.). Однак відповідь викладача на своє запитання дивує і захоплює студентів своєю нелогічністю: "Посаду аудитора було запроваджено в 1829 році в Австралії". Відтак, майбутні економісти отримували завдання для самостійної роботи і подальшого обговорення на практичному занятті: пояснити розбіжність у датах виникнення аудиту як професії.

Таким чином, до кожного лекційного заняття викладачем готувалися 8-10 проблемних запитань, пов'язаних з темою заняття, що сприяло акцентуації уваги студентів на основних питаннях лекції, захоплювало студентів у процес аналітично-мислительної діяльності, спонукало їх до самоосвіти, щоб виявити свою ерудицію та орієнтованість у фахових проблемах, і відтак створювало мотиваційне середовище для формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Результатом самостійної навчально-пізнавальної роботи

студентів були їхні короткі повідомлення (до 1 хв.) під загальною назвою "Цікаві факти до теми", які стосувалися лекційного заняття. Для цільового спрямування студентів на конкретний пошук такої інформації викладач на перших 1-2 лекціях формулював запитання для підготовки студентів до наступного заняття, наприклад:

Які позитивні впливи на аудит здійснила світова економічна криза 1929-1933 років? (Відповідь: Світова економічна криза 1929-1933 років сприяла підвищенню попиту на послуги бухгалтерів-аудиторів. Саме в цей час було переглянуто вимоги до якості аудиторської перевірки та її обов'язковості. По завершенні кризи багато країн починають вводити обов'язкові вимоги до обсягу інформації, що міститься в річних звітах, та обов'язковості публікації цих звітів з висновками аудиторів. Аудит стає потужною зброєю проти шахрайства).

Далі студенти самостійно знаходили цікаві факти стосовно теми заняття. І коли викладач задавав запитання: "А чи знаєте Ви, що...?", майбутні економісти висвітлювали результати своєї самоосвітньої діяльності (до 1 хв.), що враховувалося під час оцінювання підготовленості студента до практичного заняття.

Таким чином, обов'язковість інтерактивної взаємодії на рівні "викладач – студент", яку запровадив педагог під час лекції сприяла комплексній реалізації визначених педагогічних умов, оскільки:

- активізувала самостійну навчально-пізнавальну діяльність майбутнього економіста до початку заняття;
- концентрувала увагу студента на викладі лекційного матеріалу, щоб доречно подати своє повідомлення;
- охоплювала всіх студентів полілогічною взаємодією на професійну тематику;
- давала змогу студентам відрефлексувати власний рівень сформованості професійної компетентності та порівняти його з відповідним рівнем в одногрупників;
- спрямовувала мислительну діяльність студентів у творче русло формулювання коротких, конкретних, цікавих і змістовних повідомлень з теми заняття.

Більше можливостей використовувати інтерактивні технології у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів реалізовувалося під час практичних занять з дисциплін "Аудит" і "Контроль і ревізія".

Розглянемо методику проведення першого практичного заняття, оскільки за таким зразком проводилися майже всі інші заняття в експериментальних групах. Основною відмінністю першого заняття було те, що студенти ознайомлювалися з методикою його проведення, щоб у подальшому бути готовому до різних форм і методів інтерактивної взаємодії під час вивчення інших тем з дисципліни "Аудит" і "Контроль і ревізія".

Кожне практичне заняття розпочиналося з означення мікрогруп (2-4 студенти), які мали спеціальну віддруковану карту оцінювання, на якій зазначався список студентів, котрі входили в мікрогрупу (запис студентів здійснювався від руки, оскільки на кожному занятті їхній склад змінювався).

Обумовлювалося, що кожен учасник такої групи несе відповідальність за результати її роботи, а тому оцінка, яку отримувала мікрогрупа за виконання завдання, була однаковою для всіх її членів. Студенти мали змогу покращити свій результат за рахунок доповнення або виправлення результатів роботи інших мікрогруп.

У карті оцінювання зазначалися завдання для інтерактивної взаємодії студентів. Наприклад, для інтелектуальної розминки яка тривала до 5 хв., використовувалась робота з портативним апаратом, завдання для перевірки знань законодавчої бази («Метод випадків») та ін. Наприклад, майбутні економісти отримували завдання:

На основі аналізу законодавчих документів та Інтернет-джерел подати витяги з нормативних актів, які стосуються професійної діяльності майбутніх економістів за прикладом таблиці 3.1.

Перелік випадків обов'язкового проведення аудиту

№ п/п	Нормативний акт	Витяг
1.	Закон України «Про приватизацію державного майна» від 4.03.1992 р. Л-10 2163-ХІІ (остання редакція № 3377-ІУ (3370-15) від 19.01.2006 р.)	Стаття 11. Обов'язкове проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується (за винятком об'єктів малої приватизації)
2.	Закон...	Стаття...

Ще однією вправою з використанням “Методу випадків” є наступна:

Завдання: Зазначте, що не вважається загрозою тиску з нижченаведених обставин:

- а) острах втрати клієнта;
- б) погрози судових позовів;
- в) тиск з метою неприпустимого зменшення обсягу роботи для зменшення розміру гонорару;
- г) погрози звільнення з завдання або заміни клієнтом.

Викладач готував для кожної мікрогрупи студентів по 2-3 варіанти таких завдань і обмежував час їх виконання (1 хв.). Студенти фіксували варіант завдання і позначення відповіді (1-а; 2-в і т.д.) і отримували новий пакет завдань. Таким чином, якщо в експериментальній групі було сформовано 8 мікрогруп, які отримували по 2 завдання, то через 16 хв. всі студенти могли отримати оцінки за 16 виконаних завдань, правильність яких обговорювалася, обґрунтовувалася і доповнювалася після завершення роботи всієї групи. Швидкість виконання завдань обумовлювалася рівнем теоретичної підготовки студентів, вмінням діяти трьома членами мікрогрупи до спільної думки під час обго-

ворення проблемного питання, навичками оперування професійною термінологією, орієнтацією в оптимальних професійних діях. Відмінні оцінки отримували мікрогрупи за умови вчасного подання всіх правильних відповідей.

Таким чином, використовуючи запропоновану методичку організації інтерактивної взаємодії, викладач активізував усіх студентів до поглибленого вивчення фахових дисциплін, що сприяло цілеспрямованому формуванню професійної компетентності майбутніх економістів.

Ефективність проведення формувального етапу експериментального дослідження залежить від чіткого структурування його конкретних етапів і стадій, апробованих методик для використання окремих інтерактивних вправ з метою формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій. Розроблені завдання використовувалися в процесі вивчення фахових дисциплін “Аудит” та “Контроль і ревізія”.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розширенні комплексу інтерактивних завдань для вивчення фахових дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх економістів.

Література і джерела

1. Мельничук І.М. Дефінітивний аналіз дослідження професійної компетентності майбутніх економістів // М. Мельничук, Н.М. Шостаківська // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Педагогіка та психологія. – 2012. – № 620. – С. 106–113.
2. Шостаківська Н. М. Використання засобів інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів / Н. М. Шостаківська // Зб. наук. праць № 63. Серія : педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Потапчук Є. М. – Хмельницький: Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2012. – С. 151–154.
3. Шостаківська Н. М. Методичні вказівки по вивченню дисципліни “Інвестування” / Н. М. Шостаківська. – Тернопіль, 2010. – 72 с.
4. Шостаківська Н. М. Методичні вказівки по вивченню дисципліни “Ціноутворення” / Н. М. Шостаківська. – Тернопіль, 2009. – 83 с.
5. Шостаківська Н. М. Фінансово-господарський контроль і ревізія виробничо-господарської фінансової та комерційної діяльності: курс лекцій / Н. М. Шостаківська // Тернопіль: “Економічна думка”, 2007. – 379 с.

Теоретическое обоснование методики формирования профессиональной компетентности будущих экономистов средствами интерактивных технологий предусматривало организацию и проведение экспериментальной проверки. В статье раскрываются этапы и стадии экспериментального исследования формирования профессиональной компетентности будущих экономистов средствами интерактивных технологий. Поданы образцы интерактивных упражнений, которые использовались во время изучения профессиональных дисциплин “Аудит” и “Контроль и ревидия”. Проанализированы результаты формовочного этапа эксперимента.

Ключевые слова: эксперимент, будущие экономисты, профессиональная компетентность, интерактивные технологии

Theoretical substantiation method of forming professional competence of economists by means of interactive technologies involves organizing and conducting of experimental verification. In the article the stages of experimental research forming of professional competence of future economists are selected by facilities of interactive technologies. The standards of interactive exercises which was used during the study of professional disciplines “Audit” and “Control and revision are given”. The analysis results formative stage of the experiment.

Key words: experiment, future economists, professional competence, interactive technologies.